

Colluspina < *Coll-s'espina*.

Aplicat sobretot a congostos. *Escala del Caragol*, en el Pas de la N. Pallaresa pels Terradets: sembla ser el mateix que una *Escala Sobirana* que J. Condò assenya-la allí en doc. de 1200 (BCEC VIII, 141). *L'Escaladui*,⁵ grandiós engorjat, a l'alta Garrotxa entre Beget i Talai-xà, per on el riu Llierca passa a la vall de St. Miquel d'Hormoier (*askaladúš*, 1926, C. A. Torras, *Pir. Cat.* IV): compost amb *uix* ll. OSTIUM 'portella', car el corriol quasi intransitable que el recorre puja per una graonada de roca. *Escala de Cills*, pda. de l'encingle-rat terme ribagorçà de Llastarri (damunt Sopeira, pron. *desiſs*) (Terrado, 1985) amb *cill* var. local de *cingle* CI(N)GULUM. Aquest ús toponímic de SCALA i derivats és un fet internacional: vegeu la col·lecció de noms anàlegs en els Alps occidentals aplegada per J. Hub-schmid (*V. Rom.*, 309-310).

ESCALES, sovint fixat en plural com a NL., apli-cat, com ja observà Balari (*Orig.*, 101-102) a paratges acongostats, com (1) *Les Escalles de Sallent* (per on salta l'aigua de la riera), a St. Privat de Bas (*Anu. Ass. Exc. Cat.* II, 281).

(2) Santuari d'Escalles, te. Oix, alta Garrotxa, prop de la confluència de la Riera d'Oix amb el Llierca, sota del gran cingle *dels Espàrrecs*. Oit *askàls* a Escalles mateix (1930) i al Molí de S'Aniol (1932); hi anà-rem, el 1970, a celebrar-ne la restauració amb Max Cahner i un gran aplec de gent i prohoms. MEN-CIONS ANT. 973: villa de *Scalis*, afr. N. Hormoier; S. Oix i Bestracanell; E. Talaixà (*Esp. Sagr.* XLIII, 415); 1092: Ste. Ma. de *Eschalis* (Monsalv. XVI, 71). C. 1228 (BABL IV, 503); 1358 i 1362: M. de *Scalis* (Monsalv., l. c.).

(3) *St. Pere d'Escalles*, te. Guixers, en els congos-tos de l'Aigua d'Ora, a l'Est de Solsona. Oit així i també «Sant Pere de Grau-d'Escalles» (a Navès-Busa, xxxviii, 141-17): nom que al·ludeix justament a la graonada del camí que hi condueix. Esgl. ja dedicada l'any 913 i citada també el 1002, segons P. Pujol; la situació a prop *La Corriu*, resulta clara d'una donació de l'any 982 a la casa de St. Pere Apòstol «qui est fundata in loco cuius vocabulum est *Scalas*, cenobii de *Ipsa Currizi*» (P. Pujol, *Docs. en Vg. d'Urg.*, p. 9); 1027, també es deu referir a aquest un doc. de 1027 de «S. Petri *Scalas*» (*Cart. St. Cugat* II, 158), puix que va amb diversos noms de l'Urgellet, i això ja fou del comtat d'Urgell. Riu en troba dades des de 913 fins a 1584, com a monestir benet, però ja abans de la darrera data estava sense comunitat.

(4) *Font de les Escalles* (pron. *delz askàles*, XIX, 175. 18), en el fondal del Bòsia entre Les Esglésies i Xe-rallo. (5) *Les Escalles d'Arreu* o de *Linse*, entre Sorpe i Isavarre (xxxvii, 89.26, 97.18) (cf. a l'art. *Alins*). (6) El gran congost d'Escalles a la Noguera Ribagorça-na, entre Sopeira i Areny, on quan el riu anava ple els traginers havien de pujar a peu per uns escalons de penya o de metall. Balari, en troba cita en un doc. del Comte Ermengol II d'Urgell, a. 1030, venent un alou, que afr. or. «decendit per ipso rivo de *Val Lon-*

ga et per ipso *congosto* at ad *ipsas Escalas*» (*Orig.*, 101). (7) Barranc d'Escalles i *Font d'Escalles* en el B. Palància, entre Algar i Alfara (xxx, 37.16, 38.10, 39. 22). (8) *Serra d'Escalles*, marca el límit lingüístic entre Conflent (te. Mosset) i Montfort (Aude, Sabarthès, *Di. Top.*).

Derivats. Són tan nombrosos que no donarem més que els més notables morfològicament; i una selecció d'alguns de notables o antics, entre els altres.

La Escalada, o bé *Les Escalades*, nom d'un vessant rocós, a Aós (Alt Urgell, a la ratlla d'Andorra) (xxxvii, m. 156.24, 162.14).

Escalado, trajecte de camí, a la V. d'Àneu, a Lladrós, prop de Benante, te. Estaon, on es puja per una mena de graonada per passar la serra que separa d'una vall veïna (*eskaládo*, 1933, III, 190; xxxvii, 30.22). Ja ho vaig recollir (*E.T.C.* I, 122) com a cas dels noms pallaresos pre-catalans en -o.

Com apellatiu, en efecte, hi ha *escalat* 'esclètxes es-calonades' en català comú (*DECat* III, 456a2).

ESCALARRE, poblet de la vall d'Àneu, agre. a Unarre. *Pron. mod.*: *esk-/askalárre*, a Esterri d'À., 1920, Casac; oit id. 1962, en les enq. d'Isavarre i Son. MEN-CIONS ANT. 981: *Schalarre* (Abadal, P. i Rbg., n. 269, línia 5); 1281: *Escalarre* (CCandí, *Mi. Hi. Cat.* II, 52); 1342: *Stalarre* [leg. Sc-] (Valls Tab., *Priv. Àneu*, 214); 1424: Guillemó d'Escalarre (p. 7, n.); *Scalarre* (p. 33) (*Ordin. d. l. V. d'Àneu*, RFE IV); 1518: Gm. de *Scalarre*, nom d'un home de Surp, en *Spill* de Castellbò.

Com vaig explicar en *E.T.C.* I, 139, en la zona de tenaç persistència dels hàbits lingüístics bascos, que constitueix la Vall d'Àneu, en el període bilingüe de c. a l'a. 1000, els mots romànics, que llavors ja havien penetrat nombrosos en el llenguatge viu, si termina-ven en -r eren incorporats al tipus basc amb -r̄ (-rra si era seguida de vocal): *bizarr/bizarra*, *biur/biurriu* etc. I per consegüent trobem bastants NLL en -arre provinents de mots llatins o romànics en -AR(E): *Ginestarre* = cat. *Ginestar*, *Bonestarre* = cat. *benestar* i altres (veg. allí la llista).

Doncs, *Escalarre* prové del ll. tardà SCALARE 'esca-la' = fr. *escalier*), documentat en Vitruvi, i pare del fr. ant. *escheler*, mod. *escalier* (i del pl. n. SCALARIA ve el cast. *escalera* etc., veg. *DECH*). Aquest mot, en efecte, havia estat molt arrelat en el romànc pirinenc: alt-arag. *escalar* «paso angosto en una montaña» (*DECH*, s. v.),⁴ també bearn. *escalà* «petit ressaut escarpé», propi de la Vall d'Ossau (Sallenave, *I Reun. Top. Pir.*, 194).⁵ Potser hi ha també relació amb el cat. pirinenc *escalars*, però aquest se'n separa en molts aspectes, i és d'origen complex i poc segur (pron. *askàlars*, amb sufix, veg. *DECat* III, 429b28ss). Junt amb la forma bascoide en -arre es veu que alguns ho pronunciaven més acatalanat, car en el mateix poble de Surp on ja hem vist *Scalarre* com a NP hi figura també un *Jaume Escalar* (tots dos en *Spill* de Cbd., f° 116v).

L'Escalella, escalonada que s'enfila pels Prats de *Bau(ç)*, te. Porta, a la vall de Querol (xxiii, 78.1).